

SOCIJALNOEKONOMSKA OBILJEŽJA VODITELJA ODGOJNE MJERE POJAČANA BRIGA I NADZOR KAO ELEMENT USPJEŠNOSTI MJERE*

Vladimira Žakman-Ban

Izvorni znanstveni članak

Odsjek za socijalnu pedagogiju
Fakultet za defektologiju, Zagreb

UDK: 343.9
Zaprimljeno: 15.9.92.

Sažetak

Ovaj se rad bavi posebno specifičnim pitanjem povezanosti različitih socijalnoekonomskih karakteristika voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor s uspješnošću ove odgojne mjere.

Katamnističko istraživanje provedeno je na uzorku od 158 ispitanika oba spola prema kojima je provedena odgojna mjera pojačana briga i nadzor na području grada Zagreba.

U svrhu realizacije cilja ovoga rada analizirani su rezultati na latentnoj razini pod kvazikanoničkim modelom između dvaju skupova varijabli (program QCR). Izolirano je dvanaest parova kvazikanoničkih faktora, od kojih je uzeto u razmatranje prvih sedam.

Rezultati upućuju na određene socijalnoekonomske karakteristike voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor za koje bismo mogli tvrditi da omogućuju optimalnije iskorištavanje njihovog radnog i stručnog potencijala u smislu što uspješnijeg provodjenja mjere.

Ključne riječi: socijalnoekonomska obilježja voditelja odgojne mjere, odgojna mjera pojačana briga i nadzor, učinkovitost tretmana

1. UVOD

Odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor, kao svojevrsnu osuvremenjenu i našim uvjetima prilagodjenu varijantu probacije, obavlja određena strana osoba. Iz zakonskog teksta koji se odnosi na ovu mjeru, te iz znanstvenih i stručnih spoznaja o radu s populacijom malodobnika i mladih punoljetnih osoba s poremećajima u ponašanju slijedi da će voditelj odgojne mjere pojačana briga i nadzor biti "ne samo nositelj i izvršitelj niza konkretnih obveza, nego i koordinator djelovanja ostalih subjekata socijalnog polja" (Uzelac, 1992). U tom smislu Lawrence (1991) kaže da bi u okviru reintegracijske politike voditelji probacije i uvjetnog otpusta trebali biti smješteni u "susjedstvu", odnosno, tamo gdje njihovi klijenti žive i rade te intervenirati u samu zajednicu isto tako kao što to čine u klijentov život. Voditelji bi trebali biti uključeni u institucije zajednice kao što su to radne organizacije, crkve, škole itd. O'leary i Duffee (1971) naglašavaju i "zastupničku" ulogu takvog voditelja, sličnu onoj koju imaju savjetodavci ili "posrednici" (prema Lawrence, 1991). Uspješna bi reintegracijska politika zahtijevala voditelje probacije koji bi nadzirali

ponašanje klijenata, ali i oblikovali promjene u njemu.

Osim ovog složenog zadatka koji se postavlja pred osobu koja provodi mjeru pojačane brige i nadzora, Uzelac (1990) ističe da prihvaćenost voditelja od strane malodobnika predstavlja *conditio sine qua non* uspješnosti odgojne mjere, a pod prihvaćenošću podrazumijeva "određenu količinu povjerenja, poštovanja i očekivanje da će se od njega moći dobiti pomoć". Adekvatan se odnos između malodobnika i voditelja odgojne mjere izgrađuje kako prije, tako i tijekom njena izvršavanja, a predstavlja i neophodnu pretpostavku za njenu učinkovitost. Ovdje treba spomenuti i realnu opasnost da voditelj odgojne mjere (probacije) nekritički usvoji ulogu kontrole i nadzora, te se tako usmjeri više na zaštitu društva, no na rehabilitaciju prijestupnika (McAnany, Thomson i Fogel, 1984; prema Lawrence, 1991) i na taj način usvoji ulogu "neprijatelja" u odnosu na klijenta, videći sebe predominantno kao zastupnika suda, pravosudnog sustava i zaštite zajednice. Zato optimistički djeluju rezultati nekih relativno novijih istraživanja provedenih u inozemstvu, a koji ukazuju na to da se profesionalci u domeni tretmana ne slažu sa isključivo "kažnjavajućim" ciljevima, te da odgojitelji i voditelji tretmana i probacije još uvijek rangiraju rehabilitaciju (resocijalizaciju)

*Ovaj je rad dio projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju" koji se realizira na Odsjeku za socijalnu pedagogiju Fakulteta za defektologiju.

kao glavni cilj preodgoja (Jacobs, 1978; Cullen, Lutze, Liuk i Wolfe, 1989; Lawrence i Johnson, 1990; prema Lawrence, 1991). Dakle, kontrola jest nužan dio probacije, ali ne i jedini, jer mnogi opisi poslova voditelja naglašavaju ulogu "pomagača" kao službenu, što bi uključivalo i proces konfrontiranja malodobnika s njegovim potrebama da se mijenja. Značajno je da oba sudionika u ovom procesu ne shvaćaju taj proces jednako i ne vide ga istovjetno, jer se radi o dvije samosvojne i jedinstvene ličnosti u interakciji, pa mada rezultat ovisi i o klijentovoj sposobnosti surađivanja, stručna je osoba ipak odgovornija za konačni uspjeh (u tom smislu Kristančić, 1982).

Iz svega navedenog logički se nameće i pitanje: koje bi osnovne karakteristike trebala posjedovati osoba za koju s određenom vjerojatnošću možemo pretpostaviti da će uspješno udovoljiti svim postavljenim zahtjevima, odnosno što adekvatnije realizirati brojne uloge tijekom provođenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora?

Dosadašnji su znanstveni i stručni radovi s ovog područja najčešće apostrofirali probleme osobina ličnosti voditelja tretmana i malodobnika s poremećajima u ponašanju (npr. Dobrenić i Kovačević, 1978), te potencirali dilemu stručnost i/ili ličnost odgojitelja (Uzelac, 1984). Problematiziraju se također i različiti profili i razine naobrazbe odgojitelja, te poželjne i nepoželjne karakteristike ličnosti (npr. Dobrenić, 1971). No, bez obzira na sve ove pažnje vrijedne dileme u svezi optimalnih osobina i karakteristika voditelja tretmana djece i mladeži s poremećajima u ponašanju, nužno je konstatirati da je voditelj odgojne mjere pojačana briga i nadzor prije svega osoba koja je, uz malodobnika kao osnovnog nositelja procesa transformacije vlastitog ponašanja, dužna svojim djelovanjem ozbiljiti sve zahtjeve koje pred nju postavlja složen proces tretmana, a njegovo djelovanje determinira i stručnost i ličnost, kao i brojni drugi relevantni čimbenici (tako i Uzelac, 1988). Posve je vjerojatno da će voditelj odgojne mjere određenih osobina biti prihvaćeniji od malodobnika kojemu te osobine "odgovaraju" kao što se to, uostalom, zbiva i u drugim, svakodnevnim interpersonalnim odnosima. Ovdje, naravno, ne uzimamo u obzir patološke osobine ličnosti. I voditeljeve se karakteristike, napose one koje se tiču modela ponašanja, interesa, navika, socijalnih vrijednosti i sličnih, formiraju u određenom socijalnoekonomskom okruženju, a i sam je stručni radnik tijekom provođenja izrečene odgojne mjere limitiran i/ili usmjeren karakteristikama vlastitog socijalnoekonomskog prostora. Kako svjedoče rezultati nekih već objavljenih znanstvenih radova koji su se bavili ovim problemom (Uzelac, Žakman-

Ban, 1988; Đurek, Žakman-Ban, 1990; Žakman-Ban, 1990), socijalnoekonomske karakteristike voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor nisu irelevantne za uspješnost provođenja odgojne mjere u cjelini.

2. METODE RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Katamnističko je istraživanje provedeno na uzorku od 158 ispitanika oba spola prema kojima je provedena odgojna mjera pojačana briga i nadzor na području grada Zagreba.

2.2. Uzorak varijabli

Varijable predtretmana, tretmana i ranijih procjena podijeljene su u 12 skupina; za ovaj rad korišteni upitnici sastavljeni od varijabli koje se odnose na obilježja voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor i upitnik koji sadrži 63 varijable koje znače procjenu ili objektivan iskaz o učinkovitosti tretmana.

2.3. Metode obrade podataka

U svrhu realizacije ciljeva ovoga rada analizirani su rezultati na latentnoj razini pod kvazikanoničkim modelom između dvaju skupova varijabli - program QCR (Momirović, Dobrić, Karaman, 1983).

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Kvazikanoničkom korelacijskom analizom u prostoru učinkovitosti tretmana i karakteristika voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor izolirano je dvanaest značajnih parova kvazikanoničkih faktora (Tablica 1).

Tablica 1./Table 1 EINGENVALUES
(HOTELLING)

	LAMBDA	PART OF COMMON	ACCUMU- LATED
1	3.78	.24	.23721
2	3.03	.19	.42709
3	2.15	.13	.56193
4	1.24	.08	.63997
5	.99	.06	.70197
6	.87	.05	.75638
7	.73	.05	.80204
8	.60	.04	.83993
9	.51	.03	.87178
10	.42	.03	.89795
11	.35	.03	.91993
12	.29	.02	.93804

Medutim, s obzirom da prvih sedam parova kvazikanoničkih faktora objašnjava najveći postotak zajedničke varijance, ostalih

pet nisu prodiskutirani zbog vrlo niskog postotka varijance koje oni objašnjavaju. Također, četvrti, peti, šesti i sedmi par objašnjavaju relativno nizak postotak varijance.

Tablica 2./Table 2 KORELACIJE IZMEĐU KVAZIKANONIČKIH FAKTORA/
CORRELATIONS BETWEEN QUASICANONICAL FACTORS

	FAC 1	FAC 2	FAC 3	FAC 4	FAC 5	FAC 6	FAC 7
FAC 1	.58						
FAC 2		.53					
FAC 3			.62				
FAC 4				.50			
FAC 5					.63		
FAC 6						.52	
FAC 7							.57

Korelacije između ekstrahiranih kvazikanoničkih faktora su osrednje, ali statistički značajne (Tablica 2).

Prvi kvazikanonički faktor izoliran u prostoru efikasnosti tretmana definiran je varijablama koje ukazuju na odsutnost prekršajne i kriminalne aktivnosti ispitanika (Tablica 3). Radi se o malodobnicima koji nisu prekršajno, niti kriminalno aktivni (varijable PREKR i KRIMI), te ni u kojem pogledu nisu povratnici (varijable VRSTA, KADA i KRINAK). Prema tome, ovdje se radi o rezultatima koji su indikacija za učinkovitost odgojne mjere, jer je odsutnost recidivizma jedno od, još uvijek, najobjektivnijih i najpouzdanijih kriterija za uspješnost tretmana osoba s poremećajima u ponašanju, pa tako i mjere pojačana briga i nadzor. Dalje, rezultati ukazuju na varijable koje su indikacija adekvatnog odgovora na vojnu obvezu, zaposlenost ili prekid zaposlenja, ali ne krivnjom probanda, te na nepotrebnost intervencija službe socijalne zaštite u užoj sredini. Radi se o dobroj integriranosti ispitanika u užu socijalnu sredinu (uglavnom bez konflikata), što između ostalog procjenjuje i sam anketar (varijable INTEGI i INTANK). Odnos je ispitanika prema školovanju ili zaposlenju u usporedbi s razdobljem prije pojačane brige i nadzora zadovoljavajući ili bolji, a kvalitet je međjuljudskih odnosa u njegovoj užoj sredini uglavnom ili izvanredno povoljan. Dobiveni podaci ukazuju na usavršavanje ispitanika u slobodno vrijeme (ponekad ili često), a uz to nije bilo i nema boravka u penalnoj ustanovi zbog

krivičnog djela, te bavljenja "švercom" (krupnom preprodajom), što je u skladu s odsutnošću recidivizma. Rekli bismo, dakle, da dobiveni rezultati nedvosmisleno upućuju na uspješnu resocijalizaciju, odnosno učinkovitost provedene odgojne mjere.

Par predhodnom faktorom, izoliran u prostoru karakteristika voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor (Tablica 4) definiran je varijablama koje upućuju na relevantnost spola voditelja (ženski), koji su aktivni u sportskim i planinarskim društvima, pa se s obzirom na gore navedeno, takva aktivnost može smatrati pozitivnom. Uz ovakve se rezultate koji ukazuju na uspješnost mjere ne vezuje politika i društvena aktivnost voditelja odgojne mjere koju definiraju varijable FUNKSI, HUMAN i FUNKPO. U vezi s rečenim vrijedno je podsjetiti se na podatke dobivene u već provedenim istraživanjima tijekom izvršavanja odgojne mjere pojačana briga i nadzor (Uzelac, Žakman-Ban, 1988; Žakman, 1990).

U skladu s tim, ove bismo rezultate mogli slobodno tumačiti u smislu poželjnosti (korisnosti) sportske aktivnosti voditelja odgojne mjere, a prihvatljivim se čini obrazloženje da je takav voditelj u većoj mogućnosti da malodobniku osmisli i organizira provođenje slobodnog vremena i to na način koji najviše odgovara populaciji ove kronološke dobi.

Politička se i društvena aktivnost voditelja s aspekta poželjnosti (korisnosti) može držati upitnom, što su pokazali i rezultati već objavljenih istraživanja.

Tablica 3./Table 3. SKLOP (A) I STRUKTURA (F) KVAZIKANONIČKIH FAKTORA/
PATTERN (A) AND STRUCTURE (F) OF QUASICANONICAL FACTORS

	F1 (A)	F1 (F)	F2 (A)	F2 (F)	F3 (A)	F3 (F)	F4 (A)	F4 (F)	F5 (A)	F5 (F)	F6 (A)	F6 (F)	F7 (A)	F7 (F)
EKOPRI	.36	.49	.48	.51	-.14	-.01	-.00	.03	.09	.07	.03	.11	-.05	.13
STAPRI	.26	.36	.48	.41	-.24	-.16	.02	.06	.24	.23	.05	.05	-.09	.06
BRAK	-.19	.02	.18	.23	.27	.38	.03	.03	.07	.05	.04	.27	.45	.59
VLADJE	-.27	-.12	.14	.09	.13	.21	.16	.17	-.05	.02	-.19	.06	.54	.61
DJEPAR	-.14	-.10	-.08	-.03	.32	.36	.09	.07	.16	.05	.26	.29	.26	.34
INOZE	-.06	-.02	.03	.13	-.06	.02	.06	.07	-.24	-.27	.10	.17	.27	.26
VOJNI	.06	.54	.06	.17	.01	.22	.14	.01	-.14	-.11	-.02	.06	-.13	.04
KIMEZI	-.18	.00	.20	.28	.17	.32	.03	.03	-.06	-.07	.00	.27	.49	.61
KVALIT	.46	.54	.24	.41	-.11	.03	.05	.05	.13	.09	.16	.12	.06	.19
SKOLOV	.39	.37	.14	.30	-.19	-.05	-.33	-.32	.06	-.04	.24	.23	-.05	.01
ZAPOS	.55	.60	.08	.29	.14	.30	-.15	-.19	-.23	-.26	.18	.25	-.04	.17
STRUCI	.29	.39	.20	.34	.22	.30	-.09	-.10	-.12	-.21	.06	.13	-.06	.07
PROSTA	.17	.28	.18	.17	.15	.24	-.11	-.16	.04	.07	-.09	.07	-.13	.00
DEVGRU	.25	.28	-.07	.12	.12	.26	.60	.50	-.35	-.25	.11	.17	.05	.16
DRGOKU	.26	.17	-.48	-.26	-.28	-.18	.15	.13	.14	.25	.43	.23	.19	.14
UTJECR	.28	.25	-.17	-.04	-.09	.02	.40	.40	.35	.38	.29	.18	.13	.18
INTSIR	.39	.31	-.43	-.18	.10	.20	.19	.12	-.25	-.16	.39	.32	-.14	.04
INTUZO	.50	.47	.03	.31	-.19	-.04	.09	.11	.05	.01	.35	.26	.15	.27
INTEG	.52	.59	.13	.34	-.04	.12	-.01	-.03	-.05	-.07	.05	.06	.21	.33
INTANK	.60	.64	.12	.32	-.07	.10	.05	.02	.02	-.00	.10	.07	.18	.31
PENAL	.23	.28	-.21	-.18	.28	.16	-.37	-.28	.01	.07	-.38	-.34	.17	.12
PANKRI	.50	.55	-.32	-.11	.41	.33	-.08	-.04	-.23	-.10	-.29	-.26	-.05	.00
ODPOR	.19	.40	.41	.51	.17	.34	-.25	-.22	.05	-.08	.15	.35	.20	.40
ODSKO	.51	.56	.08	.37	.14	.34	-.16	-.18	-.27	-.33	.31	.44	-.05	.15
IZGLED	.19	.30	.11	.29	-.05	.10	-.03	-.01	.09	.04	.46	.48	.00	.12
SPOREG	.23	.22	-.12	-.08	-.16	-.21	-.20	-.12	.09	.13	-.02	-.13	.05	.01
KULTU	.12	.13	.19	.15	-.48	-.34	-.19	-.18	-.01	.03	-.01	.06	.00	.04
USAVR	.47	.51	.32	.38	-.24	-.14	.03	.11	.32	.29	-.03	-.04	.03	.09
DORAD	-.03	.15	.21	.35	.15	.12	.07	.21	.28	.20	.15	.19	.09	.13
SPORAK	.24	.34	.24	.38	-.26	-.16	.20	.28	-.26	-.19	-.29	-.17	.36	.31
SPORPA	.08	.26	.37	.47	-.00	.01	.11	.20	-.22	-.25	-.14	-.06	.24	.26
HOBBY	.27	.34	.30	.42	-.11	.01	.31	.33	-.30	-.24	-.30	-.11	.09	.11
POLIT	-.11	.04	.15	.25	.58	.50	.30	.34	.05	-.07	.07	.14	-.06	.05
CITLIT	.35	.40	.49	.53	.02	.13	.18	.14	.12	.01	-.00	.04	-.28	.12
GLETV	-.02	.09	.15	.23	.31	.29	.14	.17	.18	.12	.29	.31	-.33	.17
KINO	.08	.02	-.16	-.04	-.22	-.22	.03	.06	-.00	.04	.25	.13	-.17	.21
DISCO	.12	.11	-.09	-.02	-.12	-.20	-.22	-.17	-.07	-.06	-.08	-.18	-.09	.21
KAFIC	.25	.22	-.13	-.05	.08	.15	-.13	-.15	.18	.17	.09	.08	.08	.15
CRKVA	.04	.18	.13	.23	.45	.39	.22	.31	.20	.13	-.02	.04	.10	.20
SEKTA	.07	-.08	-.13	-.11	-.26	-.22	.22	.21	-.00	.01	.08	-.04	.18	.14
NIKUD	.32	.36	-.13	.14	.32	.27	-.12	-.03	-.01	-.04	-.04	-.04	.12	.15
OSTALO	.03	.09	-.06	-.01	.05	-.07	.32	.47	.21	.30	.07	-.04	.06	.10
HOPRI	.25	.24	.20	.34	-.37	-.24	.12	.13	-.25	-.21	-.09	-.02	.06	.03
KONALK	.10	.18	.30	.39	.17	.35	-.01	-.08	-.10	-.24	.18	.37	.03	.20
BESPOS	.25	.34	.26	.47	.26	.50	-.17	-.23	-.14	-.29	.19	.46	.03	.20
SKIPRI	.05	.17	.13	.35	.43	.57	-.24	-.26	.02	-.15	.06	.32	.17	.21
PROPRI	-.31	-.21	.22	.22	-.02	.15	-.10	-.18	.17	.03	.14	.28	.32	.29
TAPPRI	-.07	.00	.06	.24	.22	.33	.03	-.07	-.29	-.37	.03	.21	.09	.10
BJEPRI	.11	-.03	-.16	.08	.38	.51	-.11	-.19	-.07	-.18	.15	.32	.28	.27
SKOPRI	.24	.24	-.02	.22	.37	.48	-.01	-.05	-.15	-.27	.26	.36	-.05	.10
OSAM	.01	.15	.24	.39	.03	.23	-.29	-.32	-.03	-.16	.41	.58	.01	.13
SVERC	.50	.32	-.25	.01	.05	.28	.01	-.13	-.13	-.18	.26	.31	.01	.10
PROSTI	-.20	-.05	-.07	.01	.19	.36	.13	-.01	.10	.03	.15	.27	.01	.06
NASIL	.03	.03	.08	.21	.38	.52	-.11	-.20	-.09	-.26	.11	.33	-.05	.04
NARKO	-.11	.00	.10	.23	.40	.47	.08	.05	.09	-.02	.22	.37	-.10	.00

KRIMI	.63	.61	-.13	-.11	.15	.19	.08	.06	.16	.27	-.43	-.39	.00	.03
VRSTA	.42	.49	-.04	-.05	.32	.27	.11	.14	.20	.30	-.49	-.42	.01	.05
PREKR	.70	.57	-.41	-.18	-.22	-.06	-.20	-.21	.08	.16	.08	-.03	.33	.32
POZIV	.37	.33	-.41	-.31	.07	.02	-.21	-.18	.08	.18	-.13	-.25	.24	.19
KADA	.49	.52	-.07	-.09	.24	.23	.11	.12	.22	.33	-.46	-.40	-.03	.01
KRINAK	.48	.52	-.06	-.10	.28	.25	.06	.07	.23	.34	-.50	-.42	-.06	.01

Drugi kvazikanonički faktor u prostoru efikasnosti mjere pojačana briga i nadzor, definiran je varijablama koje ukazuju na povoljne ekonomske prilike ispitanika, ali bilježi se nedostatak odgovarajućih mjesta okupljanja mladih u mjestu stanovanja.

Takoder su intervencije službe socijalne zaštite u široj socijalnoj sredini ispod razine potreba. Rezultati upućuju na zadovoljavajuće ili bolje odnose ispitanika prema članovima obitelji u usporedbi prije pojačane brige i nadzora, te na čitanje literature, ali i na prekršajnu aktivnost ispitanika i pozive od strane organa gonjenja, iako nije bilo krivičnih djela, niti prekršaja, što se može promatrati u kontekstu kvalitete šire socijalne sredine.

Izostanak navedenoga vezan je uz povoljniji materijalni status voditelja odgojne

mjere na što ukazuju varijable koje definiraju drugi kvazikanonički faktor izoliran u prostoru obilježja voditelja odgojne mjere (Tablica 4). Ove su varijable indikator slabijih ili jedva zadovoljavajućih primanja domaćinstava, neposjedovanja vikendice i TV-a u boji, telefona, nepovoljnih stambenih prilika, nepovoljnijeg položaja na radnom mjestu (uglavnom nezaposleni ili studenti), te selo ili manje mjesto kao mjesto podrijetla voditelja. I ovdje valja podsjetiti na rezultate već spomenutih istraživanja (Uzelac, Žakman-Ban, 1988; Žakman, 1990) koji također apostrofiraju ekonomski status voditelja, posebice viši status indiciran posjedovanjem određenih materijalnih dobara, čak eventualno nadstandardni stil života, kao relevantan socijalnoekonomski čimbenik s obzirom na uspješnost provođenja odgojne mjere u cjelini.

Tablica 4./Table 4. SKLOP (A) I STRUKTURA (F) KVAZIKANONIČKIH FAKTORA/
PATTERN (A) AND STRUCTURE (F) OF QUASICANONICAL FACTORS

	F1 (A)	F1 (F)	F2 (A)	F2 (F)	F3 (A)	F3 (F)	F4 (A)	F4 (F)	F5 (A)	F5 (F)	F6 (A)	F6 (F)	F7 (A)	F7 (F)
SPOIV	.56	.61	.10	.05	-.51	-.59	.07	.10	-.34	-.26	.07	.14	-.08	.03
POLOV	.01	.20	-.55	-.57	-.20	-.09	.40	.51	-.01	-.19	-.12	-.10	.14	.12
RODENV	-.30	-.29	-.44	-.51	.36	.37	-.28	-.20	-.38	-.44	.33	.19	.07	.09
ZIVRAV	-.07	.03	-.35	-.11	-.30	-.28	-.05	-.09	.36	.26	.28	.23	.46	.41
ZIVSAV	-.15	-.18	-.35	-.43	.10	.26	.33	.34	.05	-.03	-.03	.15	-.14	-.34
DJECA	-.16	-.18	-.20	-.33	.23	.35	.50	.50	.27	.19	.20	.35	-.07	-.28
FUNKSA	-.14	-.09	.19	.38	-.33	-.30	.64	.55	.05	.02	-.03	-.12	.16	.20
FUNKPO	-.48	-.34	-.29	-.10	-.32	-.26	.06	.07	-.09	-.01	-.26	-.12	-.59	-.54
FUNKSI	-.61	-.60	.11	.09	-.32	-.22	.20	.25	-.31	-.32	.26	.19	-.14	-.20
SINDIK	.06	.20	-.16	-.15	.01	.04	.65	.74	.23	.18	.28	.23	.05	-.02
SKJ	-.34	-.38	.46	.43	-.17	-.15	.25	.19	-.43	-.46	-.07	-.19	.46	.50
PROF	.19	.21	.35	.30	.05	.03	.50	.61	-.18	-.06	.12	.05	.01	-.04
KULT	-.04	.02	.18	.03	-.05	-.14	-.58	-.40	-.31	-.19	.42	.39	-.05	-.05
NARTEH	-.26	-.22	-.00	.02	.07	.02	-.21	-.32	-.10	-.04	.04	.15	.53	.43
HUMAN	-.49	-.52	.02	.11	-.22	-.03	-.22	-.19	.44	.34	-.29	-.21	-.03	-.15
SPORT	.46	.49	.33	.28	-.16	-.23	-.15	-.09	.38	.54	.14	.25	-.12	-.23
MATERI	.13	.05	-.71	.72	-.24	-.22	.09	.02	.01	-.10	.06	.23	.04	-.00
STAMB	.10	.12	-.51	-.59	.05	.08	.49	.43	.00	-.05	.35	.51	-.15	-.30
VIKEND	.05	.00	-.69	-.73	-.27	-.21	-.10	-.11	-.09	-.25	-.12	.06	.25	.22
AUTO	.13	.11	-.36	-.42	.23	.34	.27	.37	-.42	-.51	-.28	-.29	-.07	-.04
TV	-.07	-.00	-.74	-.70	.32	.37	-.39	-.28	.10	.03	.14	.14	-.04	-.09
TELEF	.30	.24	-.40	-.35	.17	.30	-.16	-.04	-.18	-.29	-.38	-.45	.13	.17
S_LIKE	.18	.16	-.34	-.59	-.24	-.14	.07	.09	-.31	-.46	-.06	.13	-.02	-.09
ISKUS	-.03	-.10	.31	.16	.64	.65	.47	.55	-.12	-.10	-.01	-.10	-.00	-.02
RADNIK	.06	-.17	.00	-.09	-.20	-.26	-.31	-.43	.23	-.22	.34	.44	-.23	-.23

Treći kvazikanonički faktor izoliran u prostoru efikasnosti tretmana definiran je varijablama koje ukazuju na političku aktivnost ispitanika, odnosno njihovo često odlaženje u crkvu ili druga vjerska svetišta u slobodno vrijeme (varijable POLIT i CRKVA), a nema pripadnosti kulturno-umjetničkim društvima, Narodnoj tehnici i sl. Dalje, na uspješnost tretmana ukazivale bi varijable koje se odnose na skitnju, narkomaniju i recidivizam, odnosno počinjena krivična djela (PENKRI, SKIPRI i NARKO). Naime, radi se o odsutnosti skitnje ispitanika prije mjere i sada, odnosno ako je skitnje prije i bilo sada je nema. Također, narkomanija nije zabilježena prije mjere ili je sada nema, a niti je bilo ili nema boravka u penalnoj ustanovi zbog počinjenog krivičnog djela.

Par prethodnom kvazikanoničkom faktoru izoliran u prostoru karakteristika voditelja odgojne mjere definiran je varijablama koje upućuju na spol voditelja i znatno iskustvo u odgojnom radu s malodobnicima (čak i više od 15 godina) - Tablica 4. Prema tome, spol voditelja i iskustvo voditelja mogli bi se smatrati relevantnim za učinkovitost odgojne mjere. Moguće je da određeni malodobnici zbog različitih razloga (npr. osobina ličnosti) preferiraju voditelje određenog spola (vidi npr. Mejovšek, Budanovac, 1992), odnosno, određeni im spol voditelja ne odgovara.

Četvrti je kvazikanonički faktor izoliran u prostoru učinkovitosti tretmana definiran varijablama koje ukazuju na odsutnost devijantnih skupina u mjestu stanovanja ispitanika (ili njihovu manju aktivnost), bavljenje "hobby-em" u slobodno vrijeme, ali i prekidom ranije započetog školovanja ili njegovim nenastavljanjem (Tablica 3). Ovo bi se moglo promatrati u kontekstu boravljenja, odnosno boravka ispitanika u penalnoj ustanovi zbog počinjenog krivičnog djela.

Uz ovaj se kvazikanonički faktor vezuje njegov par izoliran u prostoru karakteristika voditelja odgojne mjere, a koji je definiran varijablama koje ukazuju na "pojačanu" društvenu aktivnost voditelja mjere (varijable SINDIK, FUNKSA), te članstvo u stručnim i profesionalnim udruženjima, te iskustvu voditelja u radu s malodobnicima, povoljnim stambenim prilikama voditelja s većim brojem djece. Ponovno se, dakle, "pojačana" društvena i politička aktivnost voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor iskazuje kao relevantna s obzirom na njenu uspješnost.

Peti kvazikanonički faktor ekstrahiran u prostoru učinkovitosti mjere definiran je varijablama koje upućuju na postojanje, odnosno aktivnost devijantnih skupina u mjestu stanovanja ispitanika, naglašeni utjecaj crkvenih organizacija i slobodno vrijeme ispitanika u kojem se često usavršava (Tablica

3). Moglo bi se eventualno reći da rezultati ukazuju na važnost socijalnih čimbenika u široj sredini ispitanika. U prostoru karakteristika voditelja odgojne mjere izoliran je peti faktor koji je definiran varijablama koje su indikacija nepostojanja političke aktivnosti voditelja, ali postojanja članstva u humanitarnim organizacijama, neposjedovanja automobila, originalnih skupocjenih slika, nepostojanja članstva u kulturno-umjetničkim društvima, te bavljenje voditelja sportom (Tablica 4).

Šesti kvazikanonički faktor izoliran u prostoru efikasnosti tretmana definiran je varijablama koje ukazuju na zadovoljavajući broj i kapacitet mjesta za okupljanje mladih u mjestu stanovanja ispitanika, njegov zadovoljavajući izgled, neosamljenost, ali i na recidivizam tijekom i nakon odgojne mjere (varijable KRIMI, KADA, KRINAK, PENAL), te na zadovoljavajuće intervencije službe socijalne zaštite u užoj i široj socijalnoj sredini (Tablica 3). Čini se, ipak, da se radi o indikaciji za neuspješnost odgojne mjere. Par ovome faktoru izoliran u prostoru karakteristika voditelja odgojne mjere definiran je varijablama koje ukazuju na članstvo voditelja u kulturno-umjetničkim društvima, mjesto podrijetla voditelja (veliki grad ili centar Republike), te zadovoljavajuću stambenu situaciju (Tablica 4).

Daljnji rezultati, a koji se tiču sedmoga kvazikanoničkog faktora izoliranog u prostoru efikasnosti mjere, ukazuju na povoljnu bračnu situaciju ispitanika (ispitanik živi u braku ili izvanbračnoj zajednici -BRAK, odnosno osnovao je vlastitu obitelj -SKIMEZI), čestu sportsku aktivnost u slobodno vrijeme, negledanje televizije, te odsutnost prošačenja i prekršajne aktivnosti (Tablica 3). Ovo bi moglo upućivati na uspješnost odgojne mjere. U prostoru obilježja voditelja odgojne mjere izoliran je sedmi kvazikanonički faktor definiran varijablama koje ukazuju na relevantnost društveno-političke aktivnosti voditelja odgojne mjere, članstvo u Narodnoj tehnici, te života u mladosti pretežito s oba roditelja (Tablica 4).

4. ZAKLJUČAK

Problemu socijalnoekonomskih obilježja voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor kao elementu uspješnosti ove mjere prišlo se, prije svega, uz respektiranje činjenice da ovaj stručni djelatnik živi i radi u određenom socijalnoekonomskom okruženju, te da je tijekom provođenja ove odgojne mjere posve sigurno determiniran, a moguće i limitiran karakteristikama vlastitog socijalnoekonomskog prostora. Rezultati ovoga rada upućuju na zaključak da je to doista tako.

Rezultati pokazuju da se određene aktivnosti voditelja odgojne mjere u socijalnom prostoru, naravno uz druge čimbenike, pokazuju

kao poželjnije, odnosno, nepoželjnije sa stajališta učinkovitosti tretmana, odnosno doista su relevantne. Tako se aktivnost voditelja na sportskom planu (aktivnost voditelja u sportskim i planinarskim društvima) može smatrati poželjnom (korisnom), a prihvatljivim se čini objašnjenje da je takav voditelj u većoj mogućnosti da malodobnicima osmisli i organizira slobodno vrijeme u skladu s potrebama i interesima populacije ove kronološke dobi.

Interesantni su i podaci koji upućuju na relevantnost društveno-političke aktivnosti voditelja odgojne mjere. Imajući u vidu rezultate već provedenih istraživanja na ovom području (Uzelac, Žakman-Ban, 1988, Žakman-Ban, 1990) mogli bismo reći da je "pojačana" aktivnost voditelja na ovom planu sa aspekta njene "korisnosti" za učinkovitost mjere više ili manje upitna. Pitanje je, naime, koliko takvi interesi voditelja korespondiraju s onim što od njega očekuje malodobnik tj. s malodobnikovim potrebama i interesima, te u kojoj mjeri ostavljaju prostora stručnom djelatniku koji vodi mjeru pojačane brige i nadzora da adekvatno realizira složene zadatke koji su pred njega postavljeni. Naravno ovdje se postavlja i pitanje o kakvoj se društveno-političkoj aktivnosti radi, koji su motivi toga djelovanja (da li samo osobna promocija ili što drugo) i slično, jer se sasvim sigurno ne može sumnjati u potrebu da voditelj odgojne mjere pojačana briga i nadzor (probacije, ponegdje i uvjetnog otpusta) bude uključen u institucije zajednice (npr. radne organizacije, crkve, škole i sl.), te na taj način intervenira u zajednicu u kojoj osoba prema kojoj je mjera izrečena živi. U svakom je slučaju, ukoliko već nije kontraindicirana, mogućnost "kapitalizacije" ovakve aktivnosti voditelja odgojne mjere u smislu njene učinkovitosti diskutabilna i, čini se, determinirana vrlo

različitim čimbenicima. Napomenimo i činjenicu da je ovo istraživanje obavljeno prije demokratskih promjena u Hrvatskoj, te je navedena aktivnost voditelja probacije mjerena određenim varijablama (npr. članstvo u SK), što ima i specifično značenje.

Također se i ekonomski status voditelja odgojne mjere, definiran posjedovanjem određenih materijalnih dobara, te stambenim prilikama nije pokazao irelevantnim za učinkovitost tretmana. Možda bi se ovdje mogao uzeti u obzir izvjestan "stil" života kojem su ta materijalna dobra pretpostavka, a o kojem govore autori već spomenutih dosadašnjih istraživanja ove problematike (Uzelac, Žakman-Ban, 1988, Žakman, 1990). Na isti način, u smislu određene važnosti za uspješnost mjere u cjelini, a uz vjerojatnu "asistenciju" vrlo različitih čimbenika, može se tretirati i aktivnost voditelja u različitim društvima, udruženjima i organizacijama (npr. kulturno-umjetničkim, profesionalnim i stručnim, humanitarnim), iskustvo voditelja u radu s malodobnicima, njegov status na radnom mjestu, obilježja njegova mjesta, podrijetla i drugo.

Proizlazi, dakle, kako iz analize rezultata prezentiranih u ovom radu, tako i u usporedbi s rezultatima istraživanja ovoga problema tijekom provođenja odgojne mjere pojačanja briga i nadzor da su određena obilježja socijalno-ekonomskog statusa njena voditelja, vjerojatno uz najrazličitije druge čimbenike, relevantna u smislu omogućavanja optimalnijeg korištenja njegova radnog i stručnog potencijala s ciljem što veće učinkovitosti mjere. To bi, eventualno, mogla biti i izvjesna smjernica za izbor voditelja odgojne mjere, kao i za moguće djelovanje u njegov socijalno-ekonomski prostor koji očito, u određenoj mjeri, afirmira, ali i limitira njegovu uspješnost kao voditelja probacije.

5. LITERATURA

1. Dobrenić, T. (1972): Efikasnost metoda preodgoja u odgojnim zavodima i odgojno-popravnim domovima u SR Hrvatskoj. Institut za kineziologiju Fakulteta za fizičku kulturu. Zagreb.
2. Dobrenić, T., Kovačević, V. (1987): O nekim osobinama ličnosti odgajatelja. Znanstveni skup Istraživanja na području defektologije I. Fakultet za defektologiju. Zagreb.
3. Đurek, V., Žakman, V. (1990) : Socioekonomski status voditelja odgojne mjere i njegovo pedagoško djelovanje. U: Uzelac, S. i sur.: Odgoj i preodgoj malodobnika izvan institucije. Fakultet za defektologiju. Zagreb. 213-223
4. Krstančić, A. (1982): Metoda i tehnika savjetovališnog rada. Zavod grada Zagreba za socijalni rad i USIZ Socijalne zaštite grada Zagreba. Zagreb.
5. Lawrence, R. (1991): Reexamining Community Corrections Models. Crime and Delinquency 4 (SAGE Publications). National Council on Crime and Delinquency. San Francisco. 449-464.
6. Mejovšek, M., Budanovac, A. (1992): Povezanost neurotizma malodobnika i percepcije tretmana nakon proteka odgojne mjere pojačana briga i nadzor. Zagreb. 1992 (u tisku).
7. Uzelac, S. (1984): Odgajatelj djece i omladine-stručnost ili (i) ličnost. Institucionalni tretman osoba društveno neprihvatljivog ponašanja. Republički zavod za socijalni rad SRH. Zagreb.
8. Uzelac, S. (1988): Priručnik za voditelje odgojne mjere pojačana briga i nadzor. Republički

- zavod za socijalni rad SRH, Zagreb.
9. Uzelac, S., Žakman-Ban, V. (1988): Evaluacija povezanosti socioekonomskih karakteristika voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor i uspješnosti rada na provodjenju mjere. Defektologija. Zagreb. 24, 1, 93-105.
 10. Uzelac, S. i sur. (1990): Odgoj i preodgoj djeteta i malodobnika izvan institucije. Fakultet za defektologiju. Zagreb.
 11. Uzelac, S. (1992) : Sud za maloljetnike u funkciji programiranja efikasnije mjere pojačana briga i nadzor (katamnestička evaluacija eksperimentalnog rada na izvršenju odgojne mjere pojačana briga i nadzor - osnovni rezultati). Zagreb (u tisku).
 12. Žakman, V. (1990): Socioekonomski status voditelja odgojne mjere i uspješnost mjere. U: Uzelac, S. i sur.: Odgoj i preodgoj djeteta i malodobnika izvan institucije. Fakultet za defektologiju. Zagreb. 188-204.

THE PROBATION OFFICER'S SOCIO-ECONOMIC STATUS AS A FACTOR OF THE PROBATION EFFECTIVENESS

Summary

According to scientific and professional experiences in work with young and young adult persons with behavior disturbances and to law regulations in RH concerning probation, probation officer must also, besides other duties, coordinate various social community subjects. He intervenes not just in proband's life, but also in his social environment. Success of probation depends greatly on good relationship between probationer and proband. This relationship builds before and during the probation. Without good relationship, the measure can not be successful. It can be assumed that certain probationer's characteristics are under influence of his socio-economic environment. This characteristics affects his work. Results of some scientific papers published in world and in RH suggests that some probationer's socio-economic characteristics influences effectiveness of probation (Uzelac, Žakman-Ban, 1988; Đurek, Žakman-Ban, 1990; Žakman-Ban, 1990).

Therefore, this paper deals with relationship between different socio-economic characteristics of probationer and effectiveness of probation.

On sample of 158 ex-probands of both sexes in Zagreb, the catamnestic investigation was conducted. The results are analyzed under quasicanonic model (QCR program). 12 pairs of quasicanonical factors were extracted, but only seven pairs of factors were analyzed. Results suggests that certain socio-economic characteristics facilitates use of probationers working and professional potentials, thus making the probation more effective.

Results show that some probationer's activities in his social environment (besides other factors) are more desirable, and other less desirable for effectiveness of treatment.

For example, sport activities (sport and mountaineer's clubs) might be considered desirable. Such probationers, probably, can better organize day to day life of youth probands, accordingly to their interests and needs.

On the other side, political activities of probationers are very questionable. It seems that probands do not like such activities. It should be said that this investigation was conducted before democratic changes in RH. Thus, political activities of probationers were measured by his membership in Communistic party and. Therefore, this result has very specific meaning. It is beyond doubt that probationer must actively cooperate with organizations and institutions in social community (Church, school, factory, ...).

Certain significance for success of probation has also probationer's "lifestyle" - possessing of certain material goods. This result should also be considered in terms of social conditions in Croatia during the conducting of investigation.

To this conclusion leads examination of variables of probationer's economic status.

Of certain importance for effectiveness of probation are also the following variables - probationer's activities in different organizations (professional, humanitarian, artistic...), probationer's experiences, his working status, characteristics of his birth town and other.

It may be concluded that certain characteristics of probationer's socio-economic status (probably in relationship with many other factors) are relevant for optimal actualization of his professional potential and, thus, raising the effectiveness of probation. This results could be guideline for probationer selection and for his influencing of his social environment.

Key words: socioeconomic characteristics of the probation officer, probation, treatment effectiveness